

Agentschap NL

Onderzoek asbest in scholen

Datum 2 januari 2012
Status Definitief

*» Als het gaat om milieu
en leefomgeving*

Colofon

Projectnaam	Asbest
Projectnummer	KCIAsbest01
Versienummer	01
Locatie	Den Haag
Projectleider(s)	A.M. Sluer
Opdrachtgever	Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Directie Veiligheid en Risico's
Contactpersoon	R. Dobbelsteen
Aantal bijlagen	8
Auteurs	M. El Allouchi, L. Hermans, F. Siegersma, A.M. Sluer

Inhoud

Colofon—2
Samenvatting—5

1 Inleiding—6

1.1 Doel onderzoek—6
1.2 Leeswijzer—6
1.3 Terminologie en bronbestanden—7

2 Methode—8

2.1 Doelgroep—8
2.2 Vragenlijst—8
2.3 Werkwijze—8

3 Resultaten—10

3.1 Algemeen—10
3.2 Bouwjaar schoollocaties—12
3.3 Uitgevoerde inventarisaties—13
3.4 Asbest verwijderen of niet—16

4 Helpdesk—21

4.1 Inleiding—21
4.2 Veel gestelde vragen—21

5 Kwaliteitstoets—22

5.1 Bouwjaar—22
5.2 Dislocaties—22
5.3 Toetsen asbestinventarisatierapporten—22

6 Conclusies—24

Bijlagen—27

Bijlage 1: De vragenlijst—29

Bijlage 2: Samenstelling begeleidingsgroep—30

Bijlage 3: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle locatiedirecteuren—31

Bijlage 4: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle schoolbesturen—32

Bijlage 5: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle gemeenten—33

Bijlage 6: Brief d.d. 20 juni 2011 aan alle scholen met login en password—34

Bijlage 7: Herinneringsbrief d.d. 28 september 2011 aan alle schoolbesturen—35

Bijlage 8: Overzicht antwoorden dislocaties—36

Samenvatting

In de zomer van 2011 is onder de scholen van het primair en voortgezet onderwijs in Nederland een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van asbest in de schoolgebouwen. De scholen is gevraagd een digitale vragenlijst in te vullen. Dit rapport geeft de feitelijke informatie weer zoals die uit de vragenlijst is gekomen.

De vragenlijst is ingevuld door medewerkers (locatiedirecteuren, administratief medewerkers, gebouwbeheerders etc.) van de school zelf. Er zijn 9168 schoollocaties aangeschreven. De uiteindelijke respons van de enquête was gemiddeld 56% (5100 locaties). Deze respons werd bereikt nadat aan alle 8200 schoolbesturen een herinnering was verstuurd.

Uit de resultaten blijkt dat 4020 schoollocaties (79%) gebouwd zijn vóór 1994. Uit deze groep hebben 2417 (60%) locaties nooit een asbestinventarisatie uitgevoerd. Wanneer er wel is geïnventariseerd, zijn in 83% (1603) van de gevallen de inventarisaties uitgevoerd door een gecertificeerd bedrijf. Daarvan zijn 715 (45%) inventarisaties uitgevoerd in de periode 2009-2011.

Bij 1296 (81%) van de geïnventariseerde schoollocaties is asbest aangetroffen. In 483 (37%) van de gevallen heeft het inventarisatiebureau geadviseerd om (een deel van) het aangetroffen asbest direct te verwijderen. Volgens 96 scholen is er verweerd, beschadigd of gebroken asbestmateriaal aanwezig. Daarnaast geven 11 scholen aan dat er spuitasbest aangetroffen is. In totaal is uit 440 (34%) locaties asbest verwijderd. Uit 362 (28%) locaties is een gedeelte verwijderd. Welk deel verwijderd is, kan niet uit de resultaten worden afgeleid. Van de 494 locaties waaruit nog geen asbest is verwijderd, wordt dit binnen een jaar op 111 locaties geheel of gedeeltelijk gedaan.

Er hebben 170 schoollocaties verbouwplannen en 113 hebben onderhoudsplannen. Van deze groep is op één locatie na iedereen in het bezit van een inventarisatierapport.

In 47 schoollocaties met een bouwjaar van voor 1994 klussen personeel of ouders op min of meer regelmatige basis. Dit zijn alleen scholen uit het primair onderwijs.

1 Inleiding

Op verzoek van de Tweede Kamer is in de periode april tot en met oktober 2011 een onderzoek naar de aanwezigheid van asbest in alle Nederlandse scholen van het primair en voortgezet onderwijs uitgevoerd. Deze informatie was op nationaal niveau niet beschikbaar. De aanleiding voor het onderzoek was een incident met asbest in een school in Amsterdam begin dit jaar. In de Tweede Kamer is toen gediscussieerd over de aanwezigheid van asbest in scholen. Het is belangrijk om dat inzicht te krijgen omdat de aanwezigheid van asbest in een school gezondheidsrisico's voor de gebruikers met zich mee kan brengen. Gemeenten, scholen en hun schoolbesturen zijn niet in alle gevallen op de hoogte van de aanwezigheid van asbest in hun gebouwen. De enige manier om daar achter te komen is het laten uitvoeren van een asbestinventarisatie op de locatie.

In een brief aan de Tweede Kamer (kenmerk RB/201104274) heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu toegezegd, om met medewerking van met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, de VNG, PO-Raad (Primair Onderwijs) en de VO-Raad (Voortgezet Onderwijs) de situatie rond de aanwezigheid van asbest landelijk te onderzoeken.

Deze enquête is de eerste stap in het onderzoek. De enquêteresultaten worden hier gepresenteerd. Het daadwerkelijk inventariseren van de asbestsituaties op scholen loopt door tot in de zomer van 2012.

1.1 Doel onderzoek

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een landelijk beeld van de mogelijke aanwezigheid van asbest in alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs. Dit landelijk beeld is nodig om te bepalen of maatregelen noodzakelijk zijn om asbestblootstelling van kinderen en onderwijzend personeel in de toekomst uit te sluiten.

Het onderzoek is niet bedoeld om in individuele gevallen uitspraken te kunnen doen over het al dan niet aanwezig zijn van asbest. Hiervoor is een asbestinventarisatie door een gecertificeerd bedrijf benodigd.

1.2 Leeswijzer

Dit rapport geeft een nationaal beeld van de aanwezigheid van asbest in schoolgebouwen van het primair en voortgezet onderwijs op basis van een schriftelijke enquête onder de scholen. Aan het begin vindt u een samenvatting van het rapport.

In dit hoofdstuk staat wat de aanleiding en het doel is van het onderzoek. Hoofdstuk 2 gaat in op de doelgroep en methode van onderzoek. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van de vragenlijst. Deze zijn verwerkt in diagramvorm. Uit het diagram is in een oogopslag te zien hoe de beantwoording van de verschillende vragen geweest is. Tenslotte bevat hoofdstuk 4 algemene conclusies van het onderzoek.

De bijlagen bevatten de vragenlijst (bijlage 1) een overzicht van de samenstelling van de begeleidingsgroep (bijlage 2) de brieven die aan de gemeenten, schoolbesturen en de scholen zijn gestuurd (bijlage 3 t/m7).

1.3 Terminologie en bronbestanden

De scholen en schoolbesturen zijn aangeschreven op basis van de gegevens uit de basisgegevens onderwijs (www.basisgegevensonderwijs.nl). Dit adressenbestand wordt beheerd door de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Elke school beschikt over een uniek BRIN-nummer. Bij dit BRIN-nummer heeft elke vestiging van de school (veel scholen hebben meerdere vestigingen) een vestigingsnummer. Dit uniek BRIN-VESTnummer is in dit onderzoek gebruikt om alle schoollocaties aan te schrijven. De informatie is dus verzameld op locatieniveau.

Wanneer in dit rapport wordt gesproken over scholen of schoolgebouwen wordt daarmee een afzonderlijke schoollocatie bedoeld (zie ook 2.3).

2 Methode

2.1 Doelgroep

De doelgroep bestaat uit de scholen in het primair en voortgezet onderwijs in Nederland.

2.2 Vragenlijst

Om een landelijk overzicht van aanwezigheid van asbest in scholen te verkrijgen is een vragenlijst (zie bijlage 1) opgesteld. De vragenlijst is naar alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs verstuurd met het verzoek om deze digitaal via een speciaal daarvoor ingerichte website (Asbest in scholen) in te vullen. De vragenlijst is afgestemd met een begeleidingsgroep die bestaat uit vertegenwoordigers van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM), het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de sectororganisatie van het Voortgezet Onderwijs (VO-Raad) en het Primair Onderwijs (de PO-raad). De deelnemers van begeleidingsgroep zijn opgenomen in bijlage 2.

De vragenlijst bestaat uit 23 meerkeuzevragen waarin informatie wordt gevraagd over de:

- ouderdom van scholen;
- aanwezigheid van asbest en asbestinventarisaties,
- verwijdering van asbest,
- mogelijke gezondheidsrisico's voor gebruikers van het gebouw
- aanwezigheid van een asbestbeheersplan.

Respondenten hadden de gelegenheid om bij bepaalde vragen het antwoord toe te lichten. Daarnaast is ook geïnventariseerd welke kennisbehoefte de doelgroep heeft. Het gaat hoofdzakelijk om een kwantitatief onderzoek om een indruk te krijgen van de huidige situatie op scholen.

2.3 Werkwijze

Veel scholen hebben verschillende vestigingen die gehuisvest zijn op diverse locaties. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen is ervoor gekozen om de informatie op locatieniveau te verzamelen.

Op 31 mei 2011 is het onderzoek per brief aangekondigd (bijlage 3 en 4). Alle locatiedirecteuren en schoolbesturen van scholen in het primair en voortgezet onderwijs zijn toen gevraagd om de vragenlijst in te vullen. Daarnaast is het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten per brief geïnformeerd over het project (bijlage 5). Veel gemeenten beschikken over asbestinventarisatierapporten van (een deel van) de scholen. Daarnaast beschikken ze vaak over specifieke asbestkennis en kunnen de scholen op dat vlak ondersteunen. Op 20 juni 2011 is aan alle schoollocaties een brief verstuurd met daarin de login-naam en het password (bijlage 6).

Drie maanden na de eerste brief (op 28 september 2011) is aan alle schoolbesturen van de scholen die nog niet hadden gereageerd, een herinneringsbrief verstuurd (bijlage 7). Bij het verzoek zat een overzicht van scholen die onder de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur vallen met daarbij de vermelding of de vragenlijst wel of niet was ingevuld. Ook is ter controle in een bijlage de reeds ingevulde vragenlijst meegestuurd. De scholen hadden tot 31 oktober de tijd om de vragenlijst in te vullen.

Scholen die de vragenlijst daarna willen invullen, krijgen de vragenlijst op verzoek per PDF toegezonden. Zij kunnen de vragenlijst dan voor hun eigen beeld invullen. De resultaten worden echter niet meer meegenomen in dit onderzoek.

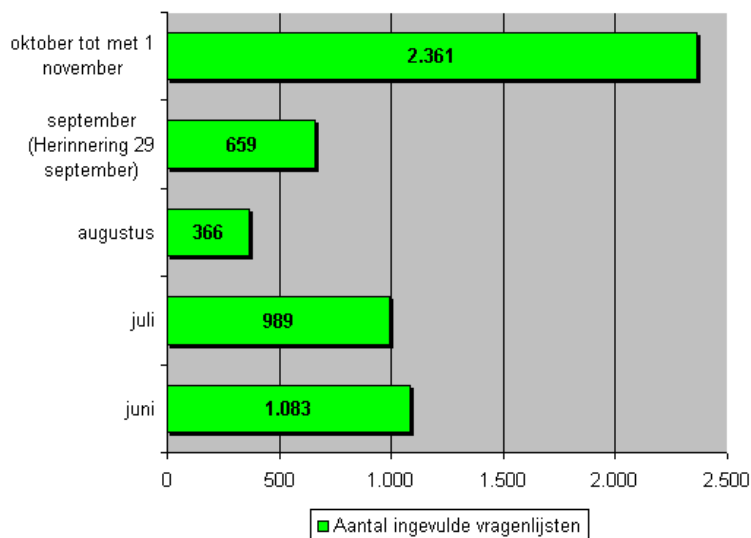
3 Resultaten

3.1 Algemeen

Op 20 juni 2011 zijn 9168 scholen in het primair en voortgezet onderwijs aangeschreven met het verzoek de vragenlijst in te vullen. Het totaal aantal reacties was op 1 november 5100 (56%).

De resultaten zijn opgesplitst voor het primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO) en het speciaal onderwijs (SO). Van de 4046 aangeschreven scholen uit het PO hebben 2347 (58%) gereageerd, in het VO waren dat 306 (48%) van de 637 scholen en in het speciaal onderwijs 204 (49%) van de 417 scholen.

Figuur 1 geeft een indruk van het aantal reacties per maand. Na het versturen van de herinnering in september zijn nog 2361 ingevulde vragenlijsten ontvangen. In augustus is het aantal ingevulde vragenlijsten het laagst. Een logische verklaring hiervoor is dat de meeste scholen van primair en voortgezet onderwijs in verband met de zomervakantie dicht waren. De vragenlijst is per 1 november gesloten.

Figuur 1: aantal reacties per maand

Wie zijn de respondenten?

In het algemeen hebben de volgende personen de vragenlijst ingevuld:

- directeur
- administratief medewerk(st)er
- adviseur
- arbo coördinator
- gebouwenbeheerder/ Facilitaire zaken
- beleidsmedewerker
- bestuurslid
- conciërge

Non-respons

Van de 9168 aangeschreven scholen reageerden 5100 (56%) op het verzoek om de vragenlijst in te vullen.

Uit de literatuur blijkt dat de respons bij internet enquêtes gemiddeld tussen 8 en 37% ligt (bij schriftelijke enquêtes is het percentage 18 - 75%).

De respons van 56% is dus vrij hoog. Het versturen van een herinnering heeft een positief effect op het responspercentage. Daarom is het aannemelijk dat dit percentage nog hoger zou zijn geweest bij het versturen van een tweede herinnering. Dit was echter gezien het afgesproken tijdstip van oplevering van de resultaten geen optie.

17 schoolbesturen hebben laten weten dat ze om uiteenlopende redenen de vragenlijst niet invullen. Redenen waarom de schoolbesturen niet wilden deelnemen aan het onderzoek zijn:

- andere prioriteiten dan het invullen van de vragenlijst;
- gebrek aan kennis en informatie;
- het is de verantwoordelijkheid van de gemeenten, omdat zij economische eigenaar zijn van de gebouwen.

Aangezien er meerdere schoollocaties onder deze besturen vallen kan gesteld worden dat 111 locaties de vragenlijst niet hebben ingevuld om bovenstaande redenen.

Opvallende reacties

Hieronder zijn een aantal opvallende reacties uit de vragenlijsten opgenomen.

- het gebouw wordt binnen een jaar of 3 gesloopt of school gaat verhuizen (101 keer);
- er heeft een grote verbouwing of renovatie plaatsgevonden maar er is geen inventarisatie aanwezig;
- er is geen asbest in de school aanwezig maar er is nooit een inventarisatie gedaan (90 keer);
- wie gaat de kosten voor de inventarisatie en verwijdering van het asbest betalen (35 keer).

Informatiebehoefte en ondersteuning

Ter ondersteuning is een informatiepakket ontwikkeld. Het informatiepakket bestaat uit een voorbeeld offerteverzoek, stappenplannen voor de beoordeling van het inventarisatierapport en voor de te nemen vervolgstappen, een informatiefolder voor ouders en een voorbeeld voor een standaard asbestbeheersplan. Scholen konden dit informatiepakket opvragen of zelf downloaden van internet. Er zijn 1100 informatiepakketten per post verstuurd.

Daarnaast werd in de vragenlijst ook gevraagd of scholen behoefte aan ondersteuning hebben. Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal scholen dat ondersteuning wil. Dit overzicht geldt alleen voor scholen met een bouwjaar van voor 1994. Niet alle scholen hebben deze vraag beantwoord.

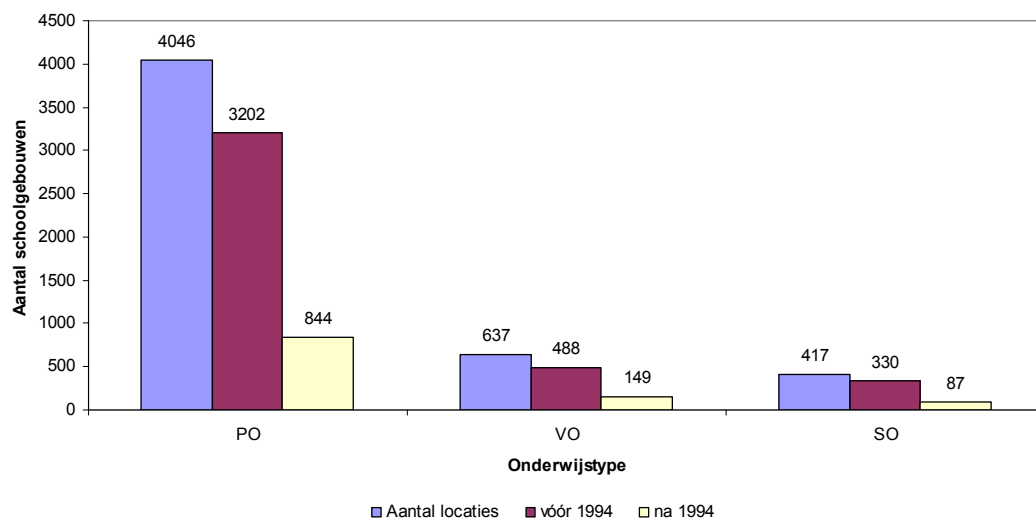
Opvallend is dat de meerderheid (3558 scholen) aangeeft geen ondersteuning nodig te hebben. Van de 3946 scholen zeggen er 122 dat ze de ondersteuning bovenschools of in samenwerking met de gemeente regelen.

Tabel 1: Aantal scholen dat ondersteuning wil

Behoefte aan ondersteuning	PO	VO	SO	Totaal
Ondersteuning bij opdrachtverlening	111	18	6	135
Ondersteuning bij het beoordelen rapportage/beheersplan	34	22	11	67
Ondersteuning bij communicatie over asbest	25	9	8	42
School regelt ondersteuning bovenschools of in samenwerking met gemeenten	105	10	7	122
Geen ondersteuning	2836	435	287	3558
Weet het nog niet	10	7	5	22

3.2 Bouwjaar schoollocaties

Vanaf juni 1993 is het in Nederland verboden asbestbevattende materialen toe te passen. Daarom bestaat de kans dat er asbest in een school gebouwd vóór 1994 is verwerkt. Uit de resultaten blijkt dat 1080 (21%) van de 5100 scholen een bouwjaar heeft van 1994 of later; 4020 (79%) scholen hebben dus een bouwjaar van vóór 1994. Figuur 2 geeft voor het PO, VO en SO een overzicht van de aantallen per bouwjaar.

Figuur 2: Relatie aantal gebouwen en bouwjaar

3.3 Uitgevoerde inventarisaties

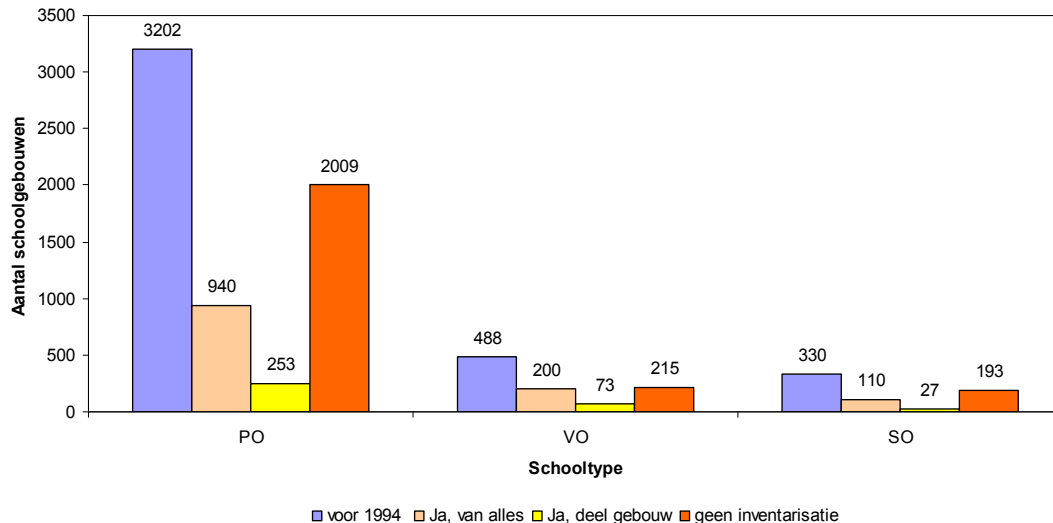
Op de vraag "Is voor het schoolgebouw of delen daarvan een asbestinventarisatie uitgevoerd?" is het antwoord in 60% van de gevallen negatief.

In 2417 van de 4020 schoolgebouwen gebouwd vóór 1994 is geen asbestinventarisatie uitgevoerd. In totaal zijn 1250 gebouwen (31%) geheel geïnventariseerd. De rest (9%) is gedeeltelijk geïnventariseerd.

Respondenten hadden de mogelijkheid om in geval van een gedeeltelijke inventarisatie via een commentaarveld nadere informatie te verstrekken over de delen van het gebouw die waren geïnventariseerd. De antwoorden hierop zijn divers en variëren. Hieronder staan enkele voorbeelden van gebouwdelen die genoemd zijn:

- alleen de plafonds;
- de delen van voor 1973;
- de fietsenstalling;
- de oudbouw;
- alleen de gemeenschapsruimte;
- de daken;
- de kelder.

Figuur 3 geeft een indruk van de resultaten per onderwijstype. In het primair onderwijs is in 2009 scholen (62%) geen asbestinventarisatie uitgevoerd. In het voortgezet en het speciaal onderwijs is in respectievelijk 215 (44%) en 193 (58%) van de gevallen niet geïnventariseerd.

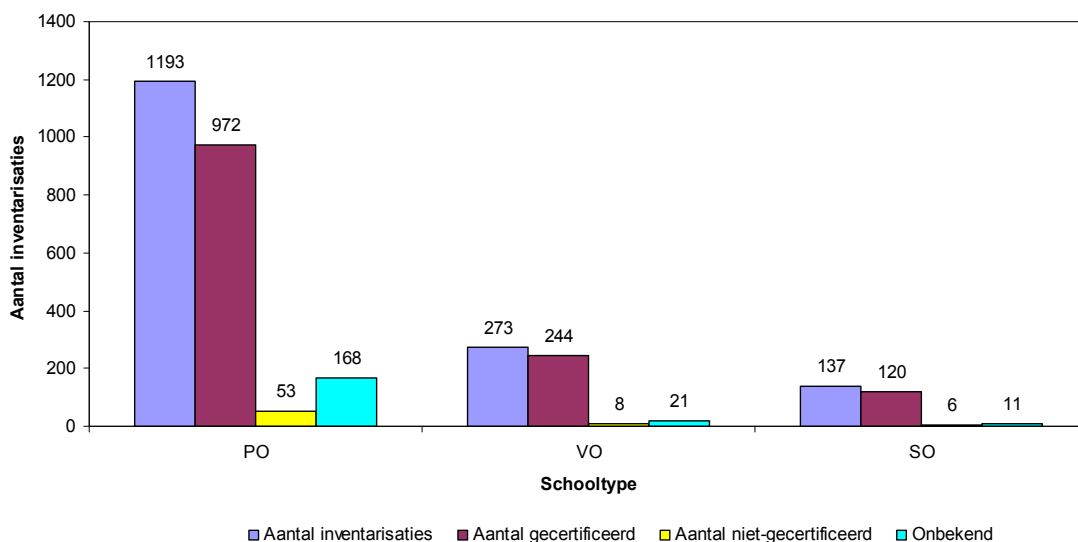
Figuur 3: Aantal uitgevoerde inventarisaties per schooltype

Inventarisatie uitgevoerd door een gecertificeerd bedrijf

Een volgens de richtlijnen uitgevoerde asbestinventarisatie geeft inzicht in de aanwezigheid van asbest in het gebouw. Het is verplicht om voorafgaand aan verbouwings- of sloopwerkzaamheden inventarisaties uit te laten voeren door een SC-540 gecertificeerd bureau.

Volgens de respondenten zijn 1336 (83%) van de inventarisaties uitgevoerd door een gecertificeerd bedrijf. In 61 (4%) van de gevallen wordt aangegeven dat het bedrijf niet gecertificeerd is en 200 (13%) scholen weten dit niet. Uit de resultaten is niet af te leiden of de respondent met een gecertificeerd bedrijf inderdaad een SC-540 bedrijf bedoeld.

In het primair onderwijs is in 1193 (81%) gevallen een asbestinventarisatie door een gecertificeerd bedrijf uitgevoerd. In het voortgezet onderwijs is dat in 244 (89%) scholen en in het speciaal onderwijs is dit aantal 120 (87%). Zie figuur 4 voor een onderverdeling per onderwijstype.

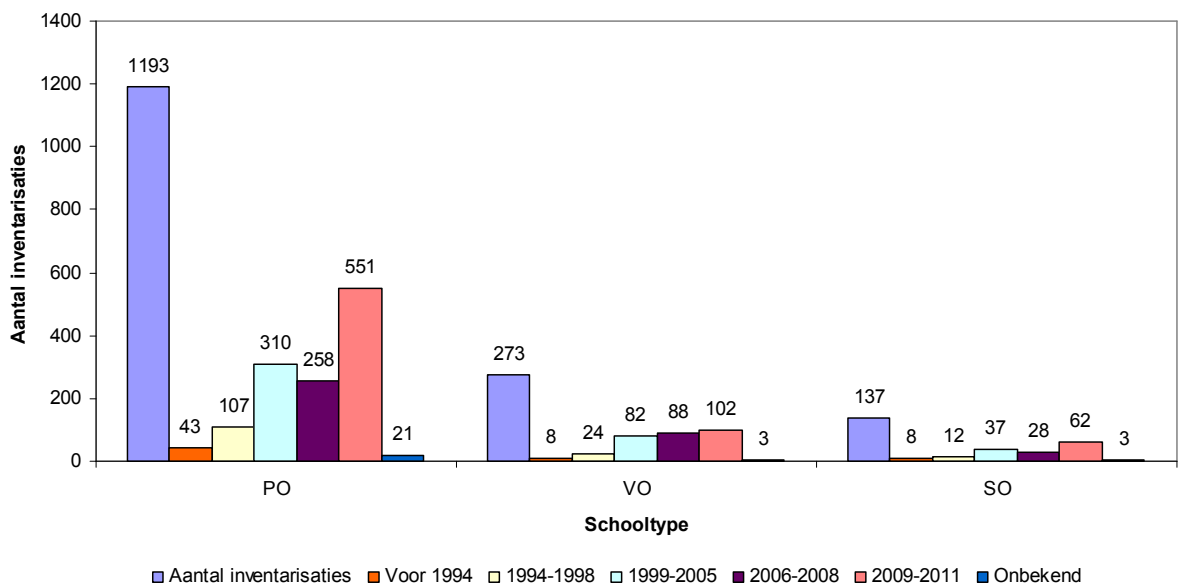
Figuur 4: aantal inventarisaties uitgevoerd door een gecertificeerd bedrijf

Periode waarin de inventarisaties zijn uitgevoerd

Sinds 1 juni 2008 moeten asbestinventarisaties voorafgaand aan verbouwings- of sloopwerkzaamheden en de rapportage daarover, voldoen aan SCA Certificatieschema (SC-540). Vóór juni 2008 gold de SBC-BRL 5052. Inventarisatierapporten gebaseerd op deze beoordelingsrichtlijn die de basis zijn voor een actuele sloopvergunning, moeten vanaf 1 juni 2008 aangepast zijn aan het certificatieschema SC-540. In de praktijk geldt als vuistregel dat rapporten ouder dan 3 jaar niet voldoen aan de laatste stand der techniek en geactualiseerd moeten worden. Het antwoord op de vraag "Wanneer zijn de inventarisaties uitgevoerd?" geeft dus een indruk over de actualiteit van de uitgevoerde asbestinventarisaties.

Van de inventarisaties was 46% (715) uitgevoerd in de periode 2009-2011. De rapportages van deze inventarisaties moeten dus voldoen aan de laatste wettelijke eisen. Om te beoordelen of dat ook echt zo is, is een separaat kwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Daarbij is een steekproef van 100 rapporten inhoudelijk beoordeeld. Uit de beoordeling blijkt dat de rapporten vaak onvolledig zijn en in sommige gevallen niet voldoen aan de eisen van de SC540. De resultaten worden gecommuniceerd met de scholen en de inventariseerders, evenals de CKI's, de Raad voor de Accreditatie en de Arbeidsinspectie.

Omdat het waarschijnlijk is dat een school in de loop der jaren meerdere (deel)inventarisaties heeft laten uitvoeren, zijn op de vraag naar de datum van het inventarisatierapport meerdere antwoorden mogelijk. Figuur 5 geeft de resultaten per onderwijstype weer.

Figuur 5: aantal uitgevoerde inventarisaties in een bepaalde periode

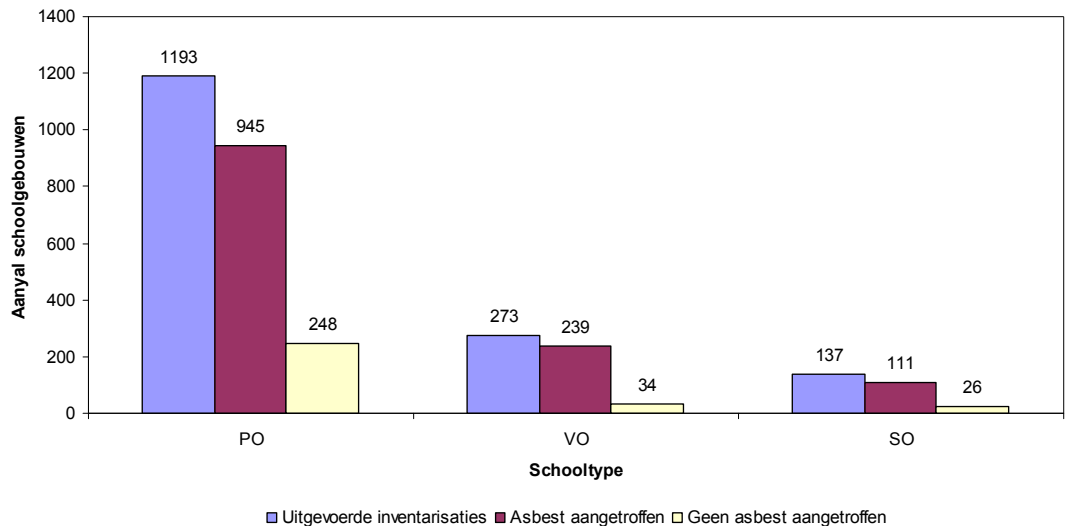
Aanwezigheid van asbest in het schoolgebouw

Het blijkt dat in 1295 (80%) van de geïnventariseerde gebouwen asbest is aangetroffen. Dit aantal zegt niets over de soort asbest en de plekken waar het asbest is aangetroffen. In de antwoorden op deze vraag wordt bevestigd dat in het verleden op zeer veel verschillende plaatsen asbest is toegepast. Genoemd worden onder andere;

- de CV-ruimte;
- vensterbanken;
- plaatmateriaal van borstweringen;
- plantenbakken
- daken;
- boeiboorden;
- bekledingen van metalen balken.

Het kan hier dus bijvoorbeeld gaan om een asbesthoudend plafondsysteem in een klaslokaal maar ook om een pakking in de CV-ketel in het afgesloten ketelhok. Uit de aanwezigheid van asbest kan dus niet afgeleid worden of dit asbest ook mogelijk risicovol is.

De aantallen per onderwijstype ontlopen elkaar niet veel. In het primair onderwijs is in 945 (79%) van de inventarisaties asbest aangetroffen. In het voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs is dit in respectievelijk 239 (88%) en 111 (81%) van de gevallen gebeurt (zie figuur 6).

Figuur 6: Aantal schoolgebouwen met asbest

3.4 Asbest verwijderen of niet

Direct verwijderen van het asbest noodzakelijk of niet

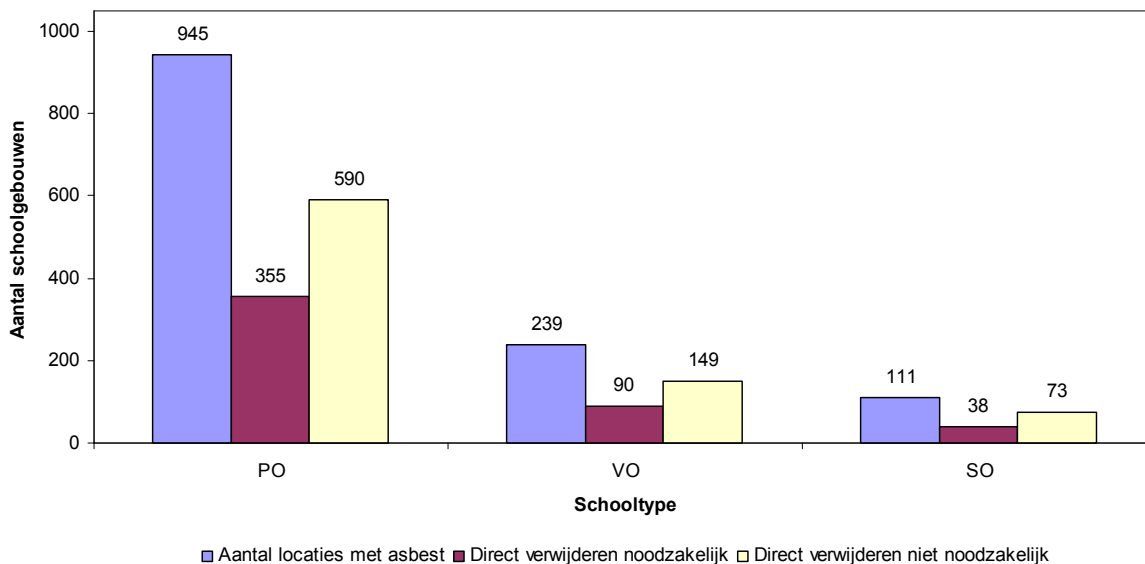
Volgens de respondenten was volgens het inventarisatierapport in 483 van de 1295 gevallen direct verwijderen van het asbest nodig. Er is niet gevraagd waarom dit volgens het inventarisatierapport noodzakelijk was.

Mogelijke redenen kunnen zijn de mate van verweerdheid of de locatie waar het asbest zich bevindt. Zo kan het zijn dat asbest in goede staat verkeert, maar zich op een plaats bevindt waar het gemakkelijk kan worden beschadigd. In dat geval is het beter om het asbest meteen te verwijderen. Respondenten hadden hier de mogelijkheid om de vraag toe te lichten. De antwoorden varieerden van een omschrijving van de locaties waar het asbest verwijderd moest worden tot een opsomming van materialen. Het betrof hier veelal de volgende plaatsen en/of materialen: het stookhok, plaatmateriaal, kolombeplating, asbestkoord, deurplaten, kelderruimten, schoolborden, brandwerende beplating.

In 281 gevallen is op basis van het advies uit het inventarisatierapport al het asbest verwijderd. In 144 locaties is een gedeelte van het asbest verwijderd. In 58 gevallen is nog geen asbest verwijderd. Hiervan geven 43 locaties aan al het asbest (of een deel daarvan) binnen een jaar te verwijderen. In de overige 15 gevallen wordt voorlopig geen asbest verwijderd.

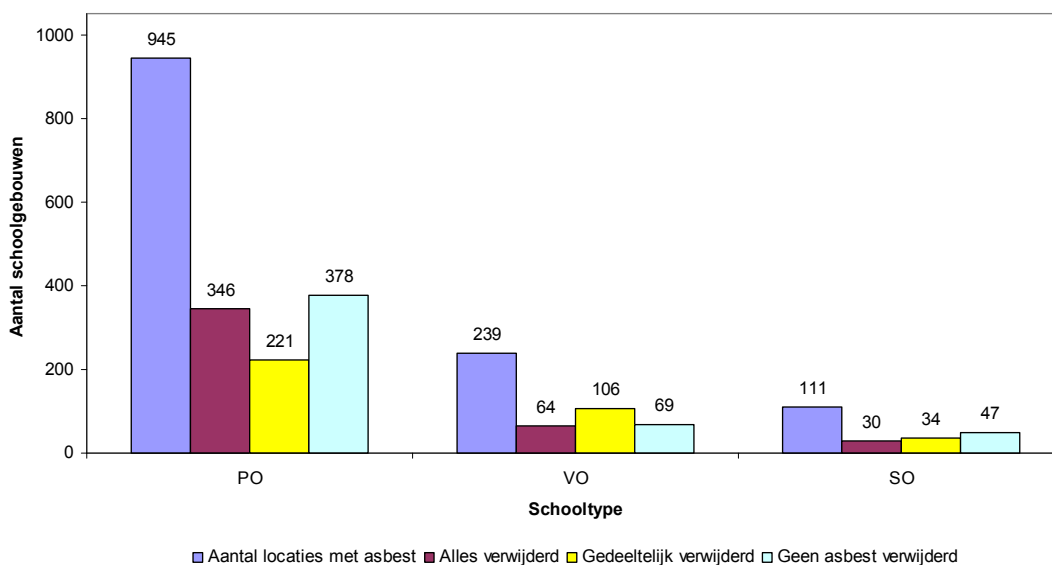
Figuur 7 geeft per onderwijstype het aantal gebouwen weer waarbij direct verwijderen noodzakelijk is (primair onderwijs: 355 (38%), voortgezet onderwijs 90 (38%) en speciaal onderwijs: 38 (34%).

Figuur 7: Aantal gebouwen waarbij direct verwijderen van asbest noodzakelijk is

Asbest verwijderd uit het schoolgebouw of niet

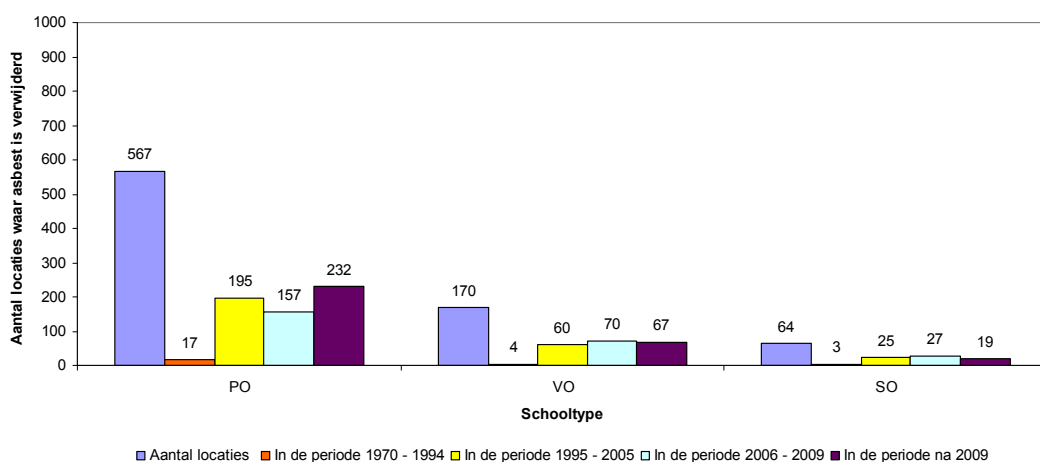
Volgens de respondenten is in 440 (34%) schoolgebouwen alle asbest dat na een inventarisatie is aangetroffen, verwijderd. In 362 (28%) gebouwen is asbest gedeeltelijk verwijderd en in 494 (38%) schoolgebouwen is geen asbest verwijderd. Daarvan wordt in 111 locaties het asbest binnen een jaar (gedeeltelijk) verwijderd. Figuur 8 geeft de verdeling per onderwijstype weer.

Figuur 8: aantal gebouwen waaruit asbest is verwijderd

De scholen konden de vraag over verwijdering van asbest uit het schoolgebouw toelichten door aan te geven uit welke delen van het gebouw dit daadwerkelijk is gebeurd. Ook hier is het beeld weer heel divers. In bepaalde gevallen zijn daken verwijderd, soms ook alleen beplatingen of materiaal dat zich in de hoogste risicoklasse bevindt.

Figuur 9 geeft een indruk van de periode waarin het asbest is verwijderd. Dit geeft een indruk of de uitgevoerde asbestsaneringen voldoen aan de laatste stand der techniek. Hoe langer geleden, hoe meer kans op onvolkomenheden vanwege de andere eisen en werkwijzen ten opzichte van de huidige regelgeving van 2011. Van de 1295 scholen zeggen 119 dat de asbestsanering voor het gehele (of delen van het) gebouw binnen een jaar gaat plaatsvinden.

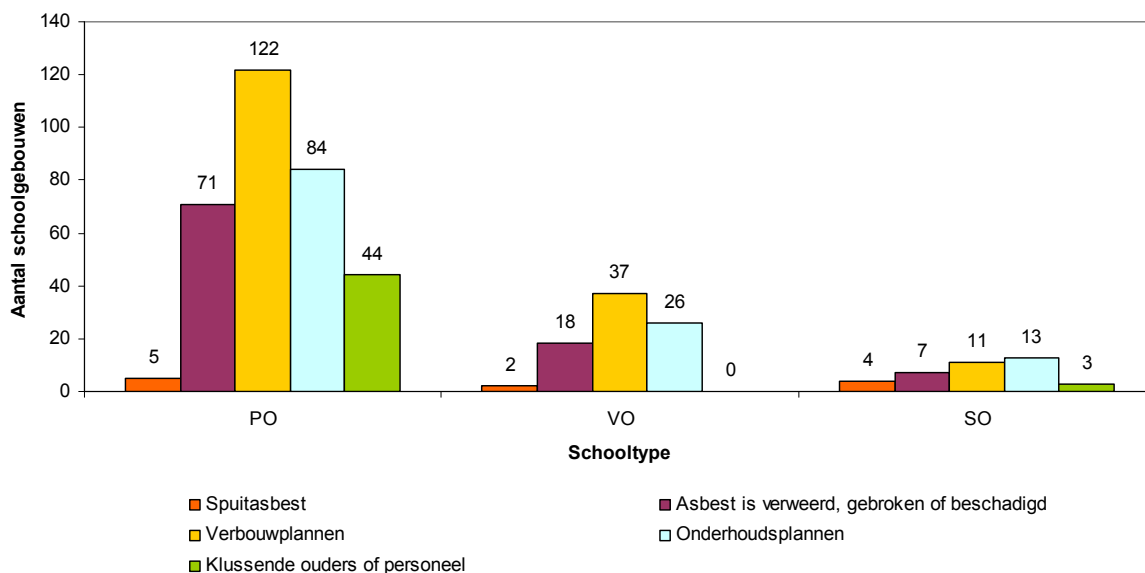

Figuur 9: periode waarin asbest is verwijderd

Risico's van de aanwezigheid van asbest

De aanwezigheid van asbest in het schoolgebouw kan risico's voor de kinderen, het personeel en bezoekers van het schoolgebouw met zich mee brengen. Deze risico's treden op als de asbestvezels vrijkomen. Dit kan als het asbest niet of nauwelijks aan een dragermateriaal gebonden is (bijvoorbeeld in de vorm van spuitasbest), als asbesthoudend materiaal in slechte staat verkeert of op een ondeskundige manier wordt gesloopt of bewerkt (denk bijvoorbeeld aan schuren, boren, zagen en breken).

Om een beeld te krijgen van de mogelijke risico's is de scholen gevraagd een aantal situaties aan te vinken die volgens hen van toepassing zijn op hun school. Figuur 10 geeft een overzicht van de antwoorden.

Figuur 10: Aantal schoolgebouwen met mogelijke risicosituaties

Respondenten konden meerdere antwoorden aanvinken. De vraag is door 367 respondenten ingevuld. Voor het beeld is het goed voor ogen te houden dat deze vraag gesteld is aan 3202 scholen uit het PO, 488 scholen uit het VO en 330 scholen uit het SO. In totaal hebben 11 scholen aangegeven dat er spuitasbest aanwezig is. 96 scholen bevatten verweerd, gebroken of beschadigd asbest. 170 scholen hebben verbouwplannen en 113 scholen hebben onderhoudsplannen. Dit zou een "natuurlijk" moment zijn voor een asbestinventarisatie. In 47 scholen klussen ouders en personeel regelmatig. Ook op dat moment moet bekend zijn, waar het asbest zich in de school bevindt om beschadigingen in asbesthoudend materiaal en asbestblootstelling te voorkomen.

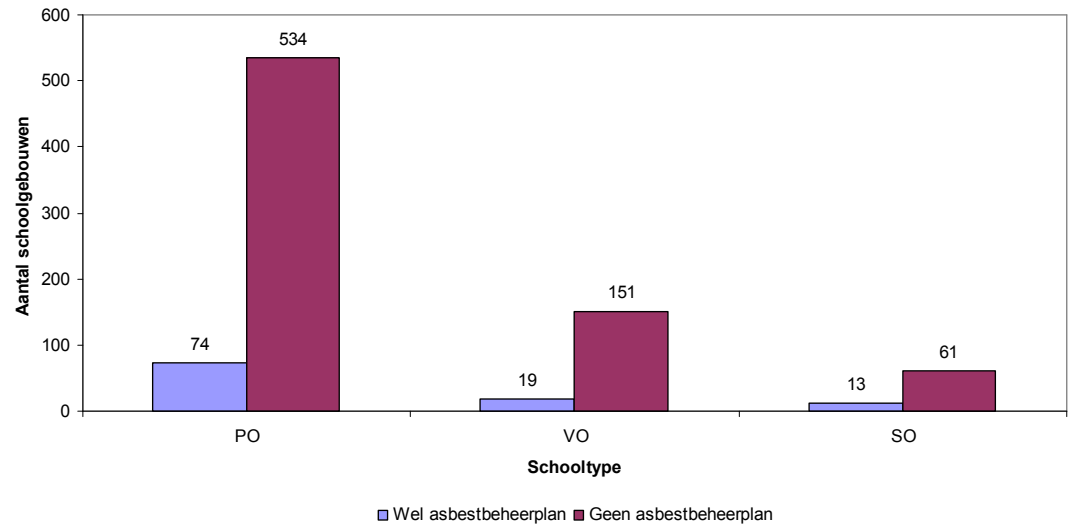
Aanwezigheid asbestbeheersplan

Als asbesthoudende materiaal, in het gebouw of in de constructie aanwezig blijft, is het verstandig om een asbestbeheersplan te laten opstellen. In het asbestbeheersplan staan maatregelen voor veilig gebruik van het gebouw tot aan het moment van de sanering van het asbesthoudende materiaal of de sloop van het gebouw. De inhoud van dit beheersplan hangt af van de complexiteit van de situatie. In het ideale geval is het asbestbeheersplan onderdeel van het onderhouds- en/of renovatieplan van de school.

Globaal wordt bij het asbestbeheersplan de volgende aanpak gevolgd:

- inventariseren asbest;
- opstellen situatieschets van de school waarbij duidelijk de plekken waar het asbest zit worden aangegeven;
- informeren aan ouders en leerkrachten over de aanwezigheid van asbest;
- jaarlijkse monitoring van beschadiging of verweering en herbeoordelen van de situatie;
- opstellen van een calamiteitenplan;
- vastleggen voorgenomen logisch saneringsmoment.

De scholen is gevraagd of een asbestbeheersplan aanwezig is voor het asbest dat niet direct wordt verwijderd. Uit figuur 11 blijkt dat het aantal scholen met een asbestbeheersplan beperkt is: 74 PO-scholen (14%), 19 VO-scholen (13%) en 13 (21%) SO-scholen hebben een asbestbeheersplan.

Figuur 11: Aantal schoolgebouwen met een asbestbeheersplan

4 Helpdesk

4.1 Inleiding

Speciaal voor dit project is een helpdesk ingericht. Iedereen die vragen had over het onderwerp asbest in scholen kan elke werkdag tussen 9 en 12 uur bellen met een adviseur. Daarnaast is het ook mogelijk om vragen per e-mail te stellen.

In de periode april tot en met 31 oktober zijn 560 vragen gesteld. In oktober was er een piek van 162 vragen. Dit komt door de herinneringsbrief die in september aan de schoolbesturen is gestuurd.

4.2 Veel gestelde vragen

Vragen over het invullen van de enquête

Omdat de enquête via internet ingevuld kon worden gingen 68 vragen over inlogperikelen. Deze vragen werden allemaal snel opgelost door met de vragensteller aan de telefoon "mee te lopen".

Vragen over de kosten

Over dit onderwerp zijn 32 vragen gesteld. Het gaat dan om vragen over de kosten in de breedste zin. Vragenstellers hadden de vraag wie opdraait voor de kosten van een asbestinventarisatie maar ook voor de eventueel hier uit voort komende kosten in geval van een saneringadvies. Hoe de scholen hiermee omgaan is wisselend. Er zijn gevallen waar duidelijk overleg gezocht wordt met schoolbestuur en gemeente om te komen tot een kostenverdeling. Aan de andere kant zijn er gevallen waar met wetgeving en jurisprudentie getracht wordt een wettelijke kostenverdeling af te leiden. Ook zijn er scholen die zeggen dat het Rijk subsidie moet verstrekken omdat het budget dat zij hebben niet toereikend is.

Vragen over de "plicht tot inventarisatie"

Over dit onderwerp zijn 41 vragen gesteld. Het is voor veel scholen niet duidelijk of er nu een wettelijke plicht tot het uitvoeren van een asbestinventarisatie is. Een aantal scholen heeft de wens van de Kamer om 1 uiterlijk juli 2012 alle scholen geïnventariseerd te hebben, aangegrepen om daadwerkelijk stappen daartoe te ondernemen. Ook bleek er een duidelijk begripsverwarring: regelmatig werd gedacht dat met het invullen van de vragenlijst ook daadwerkelijk een asbestinventarisatie was uitgevoerd.

Overige vragen

De overige vragen gingen over diverse onderwerpen zoals wet- en regelgeving, voorlichting, de achtergrond van het onderzoek.

5 Kwaliteitstoets

5.1 Bouwjaar

De Basisadministratie gebouwen (BAG (bagviewer.geodan.nl)) bevat gegevens (o.a. gebruiksfunctie, bouwjaar) van alle gebouwen in Nederland. Om een indruk te krijgen van de kwaliteit van de gegevens, zijn de bouwjaar ingevuld in de vragenlijsten vergeleken met het bouwjaar in de BAG. De resultaten zijn hieronder weergegeven.

Van de 5100 scholen die de vragenlijst hebben ingevuld, komt van 4136 scholen het bouwjaar overeen met het bouwjaar in de BAG. Van 365 (7%) scholen is het bouwjaar in het BAG niet bekend. (In het BAG wordt een niet bekend bouwjaar aangegeven met 9999).

Daarnaast hebben 239 (ca.5%) van de scholen ingevuld dat ze een bouwjaar hebben van na 1994, terwijl ze volgens het BAG een bouwjaar hebben van vóór 1994. Als de aanname is dat het bouwjaar in het BAG klopt, dan betekent dit dus dat 5% van de scholen ten onrechte denkt dat het schoolgebouw van na 1994 is en daarmee dus geen asbest bevat.

Er zijn 360 (7%) scholen die hebben ingevuld dat het bouwjaar van de school voor 1 januari 1994 is, terwijl het BAG aangeeft dat dit bouwjaar na 1 januari 1994 is.

5.2 Dislocaties

Dislocaties zijn schoollocaties die niet bekend zijn bij Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Deze scholen hebben dus geen BRIN-VESTnummer en vallen dus buiten de scope van het onderzoek. Toch hebben 106 dislocaties de vragenlijst ingevuld op basis van een door hen zelf toegekend BRIN-VESTnummer. Bij de verwerking van de resultaten zijn deze locaties dan ook niet meegenomen. De resultaten worden daarom hier apart beschreven.

Van de 106 dislocaties hebben er 88 een bouwjaar van voor 1994. Er hebben 27 locaties een gehele inventarisatie laten uitvoeren en 13 een gedeeltelijke. Deze inventarisaties zijn nagenoeg allemaal door een gecertificeerd bedrijf uitgevoerd waarvan 12 in de periode 2009-2011.

In 33 gevallen is asbest aangetroffen waarvan in 9 gevallen geadviseerd is dit asbest meteen te verwijderen. Dit is 7 gevallen gebeurd. In 13 locaties is asbest verwijderd waarvan in 12 ook een eindbeoordeling is uitgevoerd.

Bijlage 8 van dit rapport geeft een totaaloverzicht van de ingevulde antwoorden van de 106 dislocaties.

5.3 Toetsen asbestinventarisatierapporten

715 scholen hebben een asbestinventarisatierapport uit de periode 2009-2011. Deze scholen is gevraagd om het inventarisatierapport op te sturen voor een kwaliteitsbeoordeling. Deze inventarisatierapporten moeten immers voldoen aan de eisen van de SC540. Ongeveer 100 rapporten zijn inhoudelijk beoordeeld. Uit de beoordeling blijkt dat de rapporten vaak onvolledig zijn en in sommige gevallen niet voldoen aan de eisen van het certificatieschema. De uiteindelijke resultaten van de kwaliteitsbeoordeling waren op het moment dat deze rapportage werd

geschreven nog niet bekend. De resultaten van de beoordeling worden gecommuniceerd met de scholen en de inventariseerders. Ook de CKI's, de Raad voor de Accreditatie en de Arbeidsinspectie worden geïnformeerd over de bevindingen.

6 Conclusies

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste conclusies uit het onderzoek.

Kans op asbest in een schoolgebouw

Van de respondenten geven er 4020 (79%) aan een schoolgebouw met een bouwjaar van vóór 1994 te hebben. Dit betekent dat er in deze gebouwen mogelijk asbest is verwerkt. Of dit daadwerkelijk het geval is en hoeveel en waar asbest in het gebouw zit, is alleen met een asbestinventarisatie te achterhalen. Onder asbestinventarisatie verstaan we de inventarisatie conform SC540, eventueel aangevuld met een risicobeoordeling volgens de NEN2991. Voor de schoolgebouwen met een bouwjaar na 1994 is de aanname dat daarin geen asbest is verwerkt. Dit omdat op 1 juli 1993 het verbod op de toepassing van asbest in werking trad. Deze schoolgebouwen worden verder in de conclusies niet betrokken.

Uit de resultaten blijkt dat 2417 (60%) van de schoolgebouwen met een bouwjaar van voor 1994 nog nooit een asbestinventarisatie heeft laten uitvoeren. Van deze groep scholen is dus niets bekend over de aanwezigheid van asbest. Bij de 40% van de scholen die wel een (eventueel gedeeltelijke) inventarisatie hebben laten uitvoeren, is in 1295 scholen (80%) asbest aangetroffen. Dit wil nog niet zeggen dat er blootstelling plaatsvindt. Of sprake is van blootstelling aan asbest is afhankelijk van de staat van het materiaal en de plaats waar het asbest is toegepast. Alleen een asbestinventarisatie conform SC-540 kan hierover duidelijkheid verschaffen. Het aangetroffen asbest is op 802 (62%) locaties geheel of gedeeltelijk verwijderd.

Uitgevoerde inventarisaties

Uit de resultaten blijkt dat het grootste deel (83%) van de inventarisaties door een gecertificeerd bedrijf is uitgevoerd. De helft van de inventarisaties is bovendien recent uitgevoerd: in de periode 2009-2011. Vanaf 2009 moet een inventarisatie voldoen aan het certificatieschema SC-540. De inventarisatierapporten worden inhoudelijk getoetst. Deze toetsing vindt nog plaats. De bevindingen worden teruggekoppeld met betrokkenen.

De aanwezigheid van risicovol asbest in schoolgebouwen

Volgens de opgave van de scholen is er in 96 gevallen verweerd gebroken of beschadigd asbest aanwezig en in 11 schoollocaties zit spuitasbest. In 483 (37%) van de gevallen is geadviseerd om het asbest direct te verwijderen. Dit advies is door 425 scholen geheel of gedeeltelijk opgevolgd. In de overige 58 gevallen is nog geen asbest verwijderd. Hiervan geven 43 locaties aan het asbest of een deel daarvan binnen een jaar te verwijderen.

283 (66%) scholen hebben verbouwplannen en /of onderhoudsplannen. In dat geval moet het asbest eerst worden verwijderd voordat met de verbouwing wordt gestart. Het blijft belangrijk om te realiseren dat bij een inventarisatie de bouwkundige integriteit van een gebouw of constructie niet wordt aangetast. Hierdoor is nooit met 100% zekerheid te zeggen dat álle eventueel aanwezige asbest (ook 'dieper' in de constructie als bijvoorbeeld een fundering) in kaart is gebracht. Het blijft daarom geboden om hier bij gebouwen van vóór 1994 alert op te zijn.

Verschillen tussen de schooltypen PO, VO en speciaal onderwijs

Tussen de schooltypen zijn geen opvallende verschillen in de respons, de bouwjaren of het voorkomen van asbest naar voren gekomen.

Bijlagen

Bijlage 1: De vragenlijst

Bijlage 2: Samenstelling begeleidingsgroep

Bijlage 3: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle locatiedirecteuren

Bijlage 4: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle schoolbesturen

Bijlage 5: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle gemeenten

Bijlage 6: Brief d.d. 20 juni 2011 aan alle scholen met login en password

Bijlage 7: Herrinneringsbrief d.d. 28 september 2011 aan alle schoolbesturen

Bijlage 8: Overzicht resultaten dislocaties

Bijlage 1: De vragenlijst

Bijlage 2: Samenstelling begeleidingsgroep

Dhr. F. Rutjes	VNG
Dhr. E.P. van Workum	VO-Raad
Dhr. N. van Zuylen	
Dhr. G.van Midden	PO-Raad
Dhr. J.W. Damen	Ministerie van OCW
Mevr. R. Dobbelsteen	Ministerie van IenM
Mevr. M. Verschuren	Ministerie van IenM
Mevr. M. Van der Meer	Agentschap NL/ Kenniscentrum InfoMil
Mevr. A.M. Sluer	Agentschap NL/ Kenniscentrum InfoMil

Bijlage 3: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle locatiedirecteuren

Bijlage 4: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle schoolbesturen

Bijlage 5: Brief d.d. 31 mei 2011 aan alle gemeenten

Bijlage 6: Brief d.d. 20 juni 2011 aan alle scholen met login en password

Bijlage 7: Herinneringsbrief d.d. 28 september 2011 aan alle schoolbesturen

Bijlage 8: Overzicht antwoorden dislocaties

Vraag	Aantal	Toelichting
Bouwjaar na 1994	18 (17%)	17% van de dislocaties heeft een bouwjaar na 1994
Bouwjaar voor 1994	88 (83%)	83% heeft een bouwjaar voor 1994
Inventarisatie uitgevoerd?	Ja: 27 (31%) gedeeltelijk: 13 (15%) Nee: 48 (55%)	55% van bouwjaar voor 1994 heeft geen inventarisatie
Inventarisatie in 2009-2011	Ja 12 (30%)	Indien er een inventarisatie is uitgevoerd dan 30% in 2009-2011
Inventarisatie door een gecertificeerd bedrijf	Ja 39 (98%)	98% heeft de inventarisatie door een gecertificeerd bedrijf laten uitvoeren
Asbest aangetroffen	Ja 33 (83%)	In 83% van de gevallen is asbest aangetroffen
Is geadviseerd dit asbest direct te verwijderen?	Ja 9 (27%)	In 9 gevallen (27%) is geadviseerd dit asbest direct te verwijderen. In 2 gevallen is dit niet gebeurd.
Is asbest verwijderd?	Ja, alles: 4 (12%) Gedeeltelijk: 9 (27%)	In 13 gevallen (39%) is aangetroffen asbest (gedeeltelijk) verwijderd
Periode verwijdering: Na 2009 2006-2009 1995-2005 1970-1994	2 5 5 1	
Eindbeoordeling ontvangen	12 (92%)	In 92% van de gevallen is na de verwijdering een eindbeoordeling ontvangen
Verwijdering binnen een jaar	6 (18%)	In 18% van de gevallen wordt het asbest binnen een jaar verwijderd
Aanwezigheid: Gebroken, verweerd of beschadigd asbest	3	In drie gevallen is (nog) gebroken verweerd of beschadigd asbest aanwezig
Verbouw/onderhouds-plannen	4	
Aanwezigheid asbestbeheersplan	1	